

İLK VE ACİL YARDIM PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN AİLE PLANLAMASI İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

 Hatice TETİK METİN¹

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin aile planlaması konusundaki bilgi düzeylerini değerlendirmek için verilen AP eğitiminin etkinliğinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Araştırma, ön test- son test kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırmanın evreni 62 öğrenci olup, evrenin tümü aynı zamanda örnekleme oluşturmuştur. Araştırma kontrol grubu 31 ve eğitim grubu 31 öğrenci olarak toplamda 62 öğrenci ile tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri anket formuyla toplanmış olup, analizleri SPSS 20.0 paket programında tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare testi ile yapılmıştır.

Bulgular: Başlangıçta ön testlerde gruplar arasında benzerliğin olduğu görülmüştür ($p>0.05$). Son teste eğitim grubunun %93.54'i, kontrol grubunun %48.39'u AP tanımına doğru cevap vermiş, AP yöntemi kullanma kararını kim vermeli; eğitim grubunda "kendisi ve eşi diyenler" %100, kontrol grubunda %61.29 olarak bulunmuş olup, son testte eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Yine Son testte modern AP yöntemi doğru cevap; kontrol grubunda %25.74, eğitim grubunda %74.26, Geleneksel AP yöntemi doğru cevap; kontrol grubunda %25, eğitim grubunda %75.0 olarak bulunmuştur.

Sonuç: Sonuç olarak eğitim grubundaki öğrencilere verilen AP eğitiminin, öğrencilerin AP hakkındaki bilgi düzeylerini artırdığını göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Aile planlaması, Aile planlaması eğitimi, Üreme Sağlığı

EVALUATION OF KNOWLEDGE LEVELS OF FIRST AND EMERGENCY AID PROGRAMME STUDENTS ABOUT FAMILY PLANNING

Abstract

Objective: This study was conducted to determine the effectiveness of the FP education given to evaluate the level of knowledge about family planning of first and emergency aid programme students studying in the vocational school of health services.

Materials and Methods: The research is a quasi-experimental study with pretest-posttest control group. The population of the study was 62 students and all of the population also constituted the sample. The study was completed with 31 students in the control group and 31 students in the education group, totaling 62 students. The data of the study were collected with a questionnaire form and analyzed with descriptive statistics and chi-square test in SPSS 20.0 package program.

¹Öğr. Gör. Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri, Bitlis, Türkiye, hatice_meleyim@hotmail.com

Makale Geliş Tarihi/Submission Date; 05.06.2024

Kabul Tarihi/ Accepted Date; 30.11.2024

Çalışma için Bitlis Eren Üniversitesi Etik Kurulu'ndan izin (08.12.2023 tarih ve E.4842 sayılı yazı) alınmıştır.

Results: Initially, it was observed that there was similarity between the groups in the pre-tests ($p>0.05$). In the post-test, 93.54% of the training group and 48.39% of the control group answered the definition of FP correctly, and who should make the decision to use the FP method was found to be 100% in the training group and 61.29% in the control group, and a significant difference was observed in favor of the training group in the post-test ($p<0.05$). Again in the post-test, the correct answer for the modern FP method was found to be 25.74% in the control group and 74.26% in the education group, and the correct answer for the traditional FP method was found to be 25% in the control group and 75.0% in the education group.

Conclusion: As a result, it was shown that the FP education given to the students in the training group increased the students' level of knowledge about FP.

Key words: Family Planning, Family Planning Education, Reproductive Health

GİRİŞ

Aile planlaması (AP), “bütün çiftlerin ve bireylerin istedikleri sayıda, istedikleri zamanda ve sağlıklı aralıklarla, bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olma sorumluluğuna karar vermeleri ve bu amaçla bilgi, eğitim ve araçlara sahip olmalarıdır” (Daymaz vd., 2015:3; Kaplan vd., 2020:108). AP hizmetleri sayesinde toplumda istenmeyen gebeliklerin ve riskli gebeliklerin önlenmesi, anne çocuk sağlığının korunması ve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Böylece toplumun sağlık düzeyini yükseltileceği düşünülmektedir (Sarı vd., 2023:51).

Literatür incelendiğinde ülkemizde evli çiftler, kadınlar ve erkekler üzerine çok sayıda AP yöntemleri, AP bilgi düzeyleri, AP tutumları ve kullanma sıklığı üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Fakat üniversitede eğitim gören öğrencilerin AP yöntemlerini bilme ve kullanma durumları ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır (Okşan Çalikoğlu vd., 2017:12-16; Şen vd., 2019:146-153; Erenoğlu ve Şekerci, 2020:840-850; Çetin vd., 2022:424-433; Sarı vd., 2023:50-61).Yapılan çalışmalara bakıldığında gençlerin çoğunluğunun AP yöntemlerini bilmedikleri ve korunma yollarına dair yeterince bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiş olup, bilgi sahibi olan gençlerin ise bu bilgilere ulaşmada en çok arkadaş ve internet yoluyla ulaştıklarını belirttikleri görülmüştür (Duman vd., 2015:26; Masood ve Alsonini, 2017:6; Von Rosen vd., 2018:10; El-Ghany vd., 2019:68; Erenoğlu ve Şekerci, 2020:843; Grabowska vd., 2020:4; Sarı vd., 2023:58).

Literatürde dünya genelinde yaklaşık olarak yılda 210 milyon gebelik olduğu ve bu gebeliklerin 75 milyonunun planlanmamış ve istenmeyen gebelik olduğu tespit edilmiştir (WHO, 2011:2; Gbagbo ve Nkrumah, 2019:1; Healthy People, 2020:1; Sarı vd., 2023:51). Gelişmemiş ülkelerde yapılan çalışmalarda 15-19 yaş aralığında evlilik öncesi cinsel birliktelik ve istenmeyen gebeliklerden kaynaklı küretaj oranının yüksek olduğu, Sahra altı Afrika ülkelerinde ise üniversite eğitimi alan öğrenciler arasında etkin AP yöntemi bilme ve kullanma

sıklığı düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Dangat ve Njau, 2013:6; Ayubu vd., 2019:2; Sarı vd., 2023:53-54).

Gençlerin AP yöntemlerini bilmeleri istenmeyen gebeliklerden, riskli gebeliklerden ve cinsel yolla bulaşabilen hastalıklardan korunabilmelerini sağlayacaktır. Bu nedenle gençlerin üniversitede öğrenim gördükleri alanlar farketmeksizin müfredatlarına AP yöntemleri, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konulu derslerin konulması önem arz etmektedir.

Yetersiz bilgiye sahip olan gençler AP hizmetlerine ulaşamama ya da bu hizmetleri yetersiz/yanlış kullanma sonucunda; ergen gebelikleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler, güvenli olmayan cinsel deneyimler ve düşükler gibi cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında büyük sorunlar yaşayabilir. (Değer ve Balçı, 2018:1423; Erenoğlu ve Şekerci, 2020:841). Aile planlaması ile ilgili yapılacak eğitim çalışmaları sayesinde gençler, kendilerini cinsel olarak daha iyi tanıyacaklar ve cinsel sağlık konusunda kaygı düzeyleri azalacaktır (Sarı vd., 2023:51). Böylece hem cinsel yaşamlarında hem de ileride tercih edecekleri aile planlaması yöntemleri bakımından iyi bir düzeye erişebilmeleri mümkün olabilir. Gençler özellikle de üniversite öğrencileri için aile planlamasıyla ilgili doğru bilgiye sahip olmak, sağlık, eğitim ve kariyer gibi önemli alanlarda bilinçli kararlar almalarını sağlayabilir. Bu nedenleri temel alan çalışma sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin aile planlaması konusunda bilgi düzeylerini değerlendirmek için verilen AP eğitiminin etkinliğinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır.

1. MATERYAL ve YÖNTEMLER

Araştırmanın evreni 62 öğrenci olup, evrenin tümü aynı zamanda örnekleme oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve ilk ve acil yardım programı 2. sınıf öğrencisi olan 62 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri;

- Yaş ve üzeri olmak
- İlk ve acil yardım programında okuyor olmak,
- Doğum bilgisi dersi alıyor olmak,
- Araştırmaya gönüllü olarak katılımcı olmak,

Araştırmadan dışlanma kriterleri;

- Araştırmaya dahil edilme kriterlerine uygun olmayan katılımcılar çalışma dışı bırakılacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu araştırma, Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin aile planlaması konusunda bilgi düzeylerini değerlendirmek amacıyla

demonstrasyon yöntemiyle verilen AP eğitiminin etkinliğinin belirlenmesi amacı ile yapılmış ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırma iki grup ile yürütülmüştür. Bu kapsamda;

- 1. Eğitim grubu (n:31);** demonstrasyon yöntemiyle (Video, slayt) ile AP eğitimi verilmiştir.
- 2. Kontrol grubu (n:31);** araştırma süresince herhangi bir eğitim verilmemiştir. Çalışma tamamlandıktan sonra AP eğitimi verilmiştir.

Hipotezler

H0: Öğrencilere demonstrasyon yöntemiyle verilen aile planlaması eğitimi, öğrencilerin aile planlaması hakkındaki bilgi düzeylerini etkilemez.

H1: Öğrencilere demonstrasyon yöntemiyle verilen aile planlaması eğitimi, öğrencilerin aile planlaması hakkındaki bilgi düzeylerini artırır.

1.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın yapılacağı İlk ve Acil Yardım 2. Sınıf öğrencileri toplamda 62 kişidir. Araştırmanın örnek büyüklüğü hesaplanmasında G. Power 3.1.9.7 paket programı kullanılarak hesaplanmıştır. Örnek büyüklüğü %95 güven aralığında, %80 güç için 0.6 etki değeri (Arslan, 2020;47-48; Tetik Metin, 2023:23) kullanılarak toplamda 56 kişinin alınması gerektiği hesaplanmıştır. Her grupta 28 kişi olması gerektiği görülmüştür. Araştırmada kayıplar olabileceği düşünülerek örnekleme evrenin tamamı alınmıştır. Her grupta 31 kişi olacak şekilde randomizasyon uygulanmıştır.

1.3. Verilerin Toplanması

Araştırma Aralık 2023-Ocak 2024 tarihleri arasında Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu İlk ve Acil Yardım Programı 2.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

1.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Öztaş, 2013:110-114; Tezel vd., 2015:184; Şen vd., 2019:148-149; Turan, 2021:286; Sarı vd., 2023:53-55) hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Bu form 28 sorudan oluşmaktadır. Anket soruları öğrencilerin tanıtıcı bilgilerini içeren 13 sorudan ve aile planlaması ile ilgili 15 sorudan oluşmaktadır.

1.5. Araştırma Basamakları

1. Aşama

Araştırmada gruplar arasındaki homojenliği sağlamak ve seçim yanlılığını ortadan kaldırmak için sabit olasılıklı randomizasyon yöntemlerinden “blok randomizasyon” yöntemi kullanılmıştır. Blok randomizasyona göre öğrenci listesinde okul numarası tek olanlar eğitim grubuna, çift olanlar kontrol grubuna atanmıştır. Öğrencilere hangi grupta oldukları

söylenmemiştir. Araştırmadaki grup sayıları, toplam öğrenci sayıları ve araştırma tasarımı CONSORT şemasında gösterilmiştir (Şekil 2).

2. Aşama; Uygulama Aşaması

Örneklem seçim kriterlerine göre 18 yaş ve üzeri olan, ilk acil yardım programında okuyan, doğum bilgisi dersi alan ve katılımcı olmayı kabul etmiş olan öğrencilere araştırmanın amacı açıklanarak ve araştırmanın kapsamı hakkında bilgi verilerek sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Öğrencilere istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri söylenmiştir. Tüm katılımcılara ilk gün randomizasyon uygulanarak (kontrol grubu: 31 kişi, eğitim grubu: 31 kişi) ön test için veri toplama aracı uygulanmıştır. Kontrol grubuna (n:31) herhangi bir eğitim verilmeyerek, ön testten 4 hafta sonra son test uygulanmıştır. Araştırma tamamlandıktan sonra kontrol grubundaki öğrencilere hiçbir müdahale yapılmadan bırakılmasının etik olmadığı düşünülerek öğrencilerin uygun olduğu bir gün planlanarak eğitim grubuna verilmiş olan eğitim kontrol grubuna da verilmiştir. Tüm öğrencilerin AP konusunda bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının oluşturulması adına eğitim verilmesi önemlidir.

Eğitim Grubundaki Öğrencilere; Grupta bulunan öğrencilere (n:31) araştırmacı tarafından hazırlanan demonstrasyon yöntemi ile 2 haftalık eğitim verilmiştir. Eğitimler öğrencilerin uygun olduğu zamanlara göre planlanmıştır. Eğitimler haftada 2 gün 1'er saatten, toplamda 4 saatte tamamlanmıştır (2 hafta). Demonstrasyon yöntemiyle verilen aile planlaması eğitimi; slayt ve video ile verilmiştir. Eğitim içeriği kısaltılmış şekli şekil 1'de verilmiştir. Eğitim içeriğindeki tüm konular ayrıntılı anlatılmıştır. Eğitimden 4 hafta sonra son test uygulanmıştır.

Haftalık dersler	Eğitim İçeriği (kısa tanıtımı)	Kullanılan yöntemler
1. hafta 1. gün	Aile planlaması nedir?	Slayt
1. hafta 1. gün	Aile planlamasının amaçları nelerdir?	Slayt
1. hafta 2. gün	Kadın üreme organları nelerdir?	Slayt ve video
1. hafta 2. gün	Erkek üreme organları nelerdir?	Slayt ve video
2. hafta 1. gün	Gebeliği önleyici modern yöntemler nelerdir? (Oral Kontraseptif, Rahim İçi Araç, Prezervatif, Kadın Kondomu, Deri Altı İmplantları, Diyafram, Ertesi Gün Hapı, Tüpligasyon, Vazektomi, 3 Aylık İğne, 1 Aylık İğne, Spermisid/Köpük/Jel)	Slayt ve video
2. hafta 2. gün	Gebeliği önleyici geleneksel yöntemler nelerdir? (Geri Çekme, Takvim Yöntemi, Vajinal Yıkama)	Slayt ve video

Şekil 1. Eğitim İçeriği Kısa Tanıtımı

1.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde (SPSS) 20.0 paket programı kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde temel tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), yüzdellik, Ki kare testi

kullanılmış olup istatistiksel olarak p değeri 0.05'in altında olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

1.7. Araştırmanın Etik Yönü

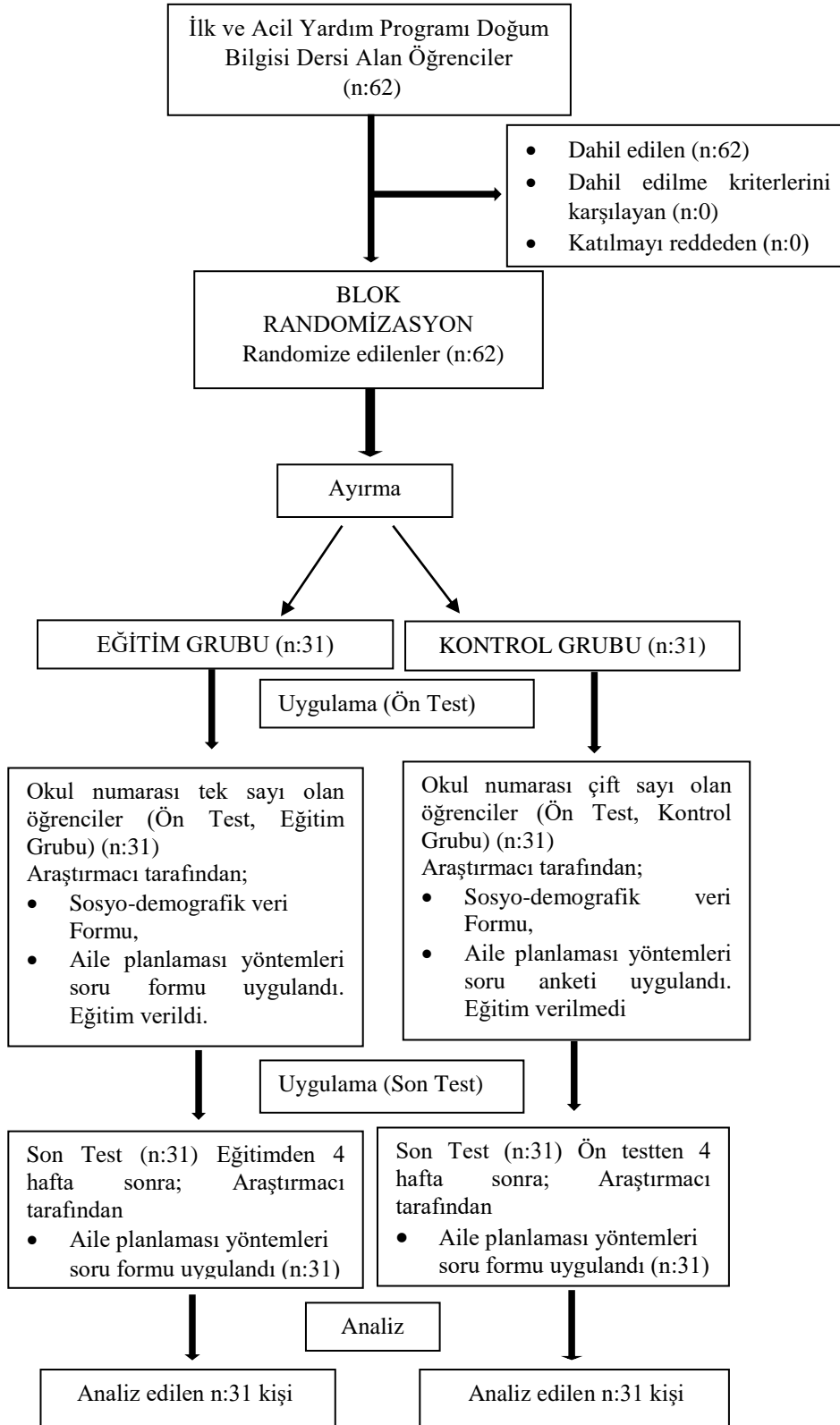
Araştırma Bitlis Eren Üniversitesine bağlı Etik İlkeleri ve Etik Kurulundan alınan izinle yapılmıştır (2023/12-8 ve E.4842 sayılı karar).

2. BULGULAR

Öğrencilerin yaş ortalamaları 21.00 ± 2.208 (18-30 yaş aralığında) olarak bulunmuş olup 29'u (%46.77) 18-20 yaş aralığındadır. Verilere göre Öğrencilerin her iki grupta toplamda; 45'i kadın (%72.58), 17'si erkek (% 27.42)'dir. Öğrencilerin 60'ının bekâr (%96.77) olduğu, 39'unun il'de doğduğu (%62.90), 35'inin en uzun yaşadığı yerin il olduğu (%58.33), 34'ünün Anadolu lisesinden mezun olduğu (%54.84), 41'inin sosyal güvencesi olduğu (%66.13), 43'ünün çekirdek aile olduğu (%69.35) ve 22'sinin (%35.48) altı ve üzeri kardeşe sahip olduğu bulunmuştur. Başlangıçta gruplar arasında benzerliğin olduğu ve katılımcıların arasında homojenliğinin sağlandığı görülmüştür (Tablo 1), ($p>0.05$).

Öğrencilerin ebeveynlerine ait özelliklere bakıldığında her iki grupta toplamda; annesi okuryazar olmayan 23 (% 37.09), annesi ev hanımı olan 60 (%96.77), babası ilkökul mezunu olan 21 (%33.87), babası serbest çalışan 22 (%35.49), annesinin evlenme yaşı 17-21 yaş arasında olan 37 (%59.67) (13-30 yaş aralığında) ve babasının evlenme yaşı 21-25 yaş arasında olan 27 (%43.55) (15-30 yaş aralığında) kişi olduğu görülmüştür. Başlangıçta gruplar arasında benzerliğin olduğu ve katılımcılar-arasında homojenliğinin sağlandığı görülmüştür ($p>0.05$), (Tablo 2).

Öğrencilere ön testte sorulan AP'yi tanımlama ve AP yöntemi kullanma kararını kim vermeli durumlarına bakıldığında ön testte her iki grubun benzer olduğu görülmüştür ($p>0.05$). Buna göre gruplar incelendiğinde (kontrol n:31, eğitim n:31); AP tanımını yanlış bilen; kontrol grubunda 18 (%58.06), eğitim grubunda ise 20 (%64.51) her iki grupta AP tanımını yanlış bilen toplamda 38 kişi (%61.29) ve AP yöntemi kullanma kararını kim vermeli; kontrol grubunda kendisi ve eşi 27 (%87.10), eğitim grubunda kendisi ve eşi diyenler ise 25 (%80.65) kişi olarak belirlenmiş olup ön testte gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$), (Tablo 3).

Şekil 2. Araştırmanın Uygulama Şeması (CONSORT Akış Şeması)

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri (n:62)

Sosyo-demografik Özellikleri	Kontrol Grubu		Eğitim Grubu		χ^2	p
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)		
Cinsiyet						
Kadın	25	40.32	20	32.25	2.026	0.155
Erkek	6	9.68	11	17.75		
Yaş Grubu						
18-20	9	14.51	20	32.26		
21-23	18	29.03	8	12.90		
24-26	2	3.23	3	4.84	10.219	.017
≥ 27	2	3.23	0	0.0		
Yaş ortalamaları:						
21.00 ± 2.208						
Medeni Durum						
Bekar	30	48.39	30	48.39	.000	1.000
Evli	1	1.61	1	1.61		
Doğduğu Yer						
İl	20	32.26	19	30.65		
İlçe	9	14.51	9	14.51	.397	.820
Köy	2	3.23	3	4.84		
En Uzun Yaşadığı Yer						
İl	17	27.42	18	29.03		
İlçe	10	16.13	10	16.13	.171	.918
Köy	4	6.45	3	4.84		
Hangi Liseden Mezun						
Anadolu Lisesi	16	25.80	18	29.03		
Sağlık Meslek Lisesi	12	19.36	10	16.13	3.299	.348
Fen Lisesi	0	0	2	3.23		
İmam Hatip Lisesi	3	4.84	1	1.61		

χ^2 : Ki Kare, ($p>0.05$). (%)Yüzdeler n üzerinden alınmıştır.

Son teste AP tanımına doğru cevap verme eğitim grubunda 29 (%93.54), kontrol grubunda ise 15 (%48.39) olarak bulunmuş olup, son testte eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Yine son testte AP yöntemi kullanma kararını kim vermeli; eğitim grubunda kendisi ve eşi diyenler 31 (%100), kontrol grubunda kendisi ve eşi diyenler 19 (%61.29) olarak bulunmuş olup, son testte eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$), (Tablo 3).

Modern AP yöntemi doğru cevap sayılarına bakıldığında ön testte (n: 274, birden fazla yanıt işaretlenmiştir) toplamda; kontrol grubunda 123 (%44.90) doğru cevap, eğitim grubunda 153 (%55.10) doğru cevap verilmiştir. Kontrol grubunda en fazla 17 (%13.82) kişi prezervatif yanıtını verirken, eğitim grubunda ise en fazla 20 (%13.07) kişi oral kontraseptif yanıtını vermiştir ($p>0.05$), (Tablo 3).

Geleneksel yöntemlere verilen doğru cevap sayılarına bakıldığında (n:62, birden fazla yanıt) toplamda; kontrol grubunda doğru cevap 10 kişi (%32.26), fikri olmayan 21 kişi (%67.74), eğitim grubunda ise 12 (%38.71) doğru cevap ve fikri olmayan 19 kişi (% 61.29) olduğu belirlenmiştir. Fikri olmayanlar toplamda 40 kişi (%64.52) olup, bu sonuca göre öğrencilerin ön

testte verdikleri cevaplara göre yüksek oranda geleneksel yöntemi bilmedikleri belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 3).

Tablo 2. Öğrencilerin Ebeveyn Özellikleri, AP Eğitimi Alma ve AP Yöntemlerini Bilme Durumu (n:62)

Ebeveyn Özellikleri	Kontrol Grubu		Eğitim Grubu		χ^2	p
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)		
Annenezin Eğitim Durumu						
Okuryazar değil	11	17.75	12	19.35		
Okuryazar	1	1.61	5	8.06		
İlkokul	10	16.13	8	12.90	4.599	.467
İlköğretim	1	1.61	2	3.23		
Lise	4	6.45	2	3.23		
Üniversite	4	6.45	2	3.23		
Annenezin Mesleği						
Ev Hanımı	29	46.78	31	50.0		
Memur	1	1.61	0	0.0	2.067	.356
Serbest	1	1.61	0	0.0		
Babanızın Eğitim Durumu						
Okuryazar değil	1	1.61	0	0.0		
Okuryazar	2	3.23	6	9.69		
İlkokul	9	14.51	12	19.35	6.671	.246
İlköğretim	7	11.30	3	4.84		
Lise	9	14.51	5	8.06		
Üniversite	3	4.84	5	8.06		
Babanızın Mesleği						
İşçi	2	3.23	5	8.06		
Memur	4	6.45	2	3.23		
Çiftçi	2	3.23	1	1.61		
Serbest	10	16.13	12	19.36	2.690	.748
Emekli	10	16.13	8	12.90		
İşsiz	3	4.84	3	4.84		
Annenezin İlk Evlenme Yaşı						
13-16	10	16.13	6	9.67		
17-21	20	32.26	17	27.43	9.440	.802
22-26	0	0.0	5	8.06		
27-30	1	1.61	3	4.84		
Babanızın İlk Evlenme Yaşı						
15-20	9	14.51	8	12.90		
21-25	12	19.36	15	24.2	9.958	.765
26-30	10	16.13	8	12.90		

Yüzdeler n üzerinden alınmıştır. χ^2 : Ki Kare, ($p>0.05$)

Son testte modern AP yöntemi doğru cevap (n:493, birden fazla yanıt) sayısı toplamda; kontrol grubunda 127 (%25.74), eğitim grubunda 366 (%74.26) doğru cevap verilmiştir. Eğitim grubundakilerin modern yöntemlere verdikleri doğru cevap sayısının kontrol grubundakilerden çok daha yüksek olduğu ve eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0.05$), (Tablo 3).

Son testte geleneksel AP yöntemi doğru cevap (n:124, birden fazla yanıt) sayısı toplamda; kontrol grubunda 31 (%25), fikri olmayanlar 17 (%54.84), eğitim grubunda 93 (%75.0) doğru cevap verilmiştir. Buna göre eğitim grubundaki öğrencilerin doğru cevap sayısının kontrol grubundakilerden çok daha yüksek olduğu belirlenmiştir ve son testte eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0.05$), (Tablo 3). Son testlerde eğitim grubunun doğru cevaplarının yükselmesi bu eğitimin etkinliğini göstermektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin AP'ni Doğru Tanımlama, AP Yöntemlerini Kullanma Kararı, Modern AP ve Geleneksel AP Cevaplarının Gruplara Göre Karşılaştırılması (Ön-Son Test)

ÖN TEST (n:62)	Kontrol Grubu		Eğitim Grubu		χ^2	p		
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)				
AP tanımı								
Doğru	13	41.94	11	35.49	0.272	.602		
Yanlış	18	58.06	20	64.51				
AP Yöntemlerini kullanma kararı								
Kendisi	1	3.22	5	16.13	4.744	.192		
Eşi	2	6.46	0	0.0				
Kendisi ve Eşi	27	87.10	25	80.65				
Aile Büyükleri	1	3.22	1	3.22				
**Modern AP Yöntemi Doğru Cevap (n:274)								
Oral Kontraseptif	15	12.20	20	13.07	17.016	.149		
Rahim İçi Araç	14	11.38	14	9.15				
Prezervatif	17	13.82	15	9.80				
Kadın Kondomu	10	8.13	16	10.46				
Deri Altı İmplantları	13	10.57	15	9.80				
Geri Çekme	3	1.09	4	1.45				
Takvim Yöntemi	5	1.82	5	1.82				
Diyafram	2	1.62	3	1.96				
Ertesi Gün Hapı	7	5.69	11	7.19				
Tüpligasyon	14	11.38	18	11.77				
Vazektomi	8	6.50	14	9.15				
3 Aylık İğne	11	8.95	13	8.50				
1 Aylık İğne	11	8.95	11	7.19				
Spermisid/Köpük/Jel	1	0.81	3	1.96				
**Geleneksel AP Yöntemi Doğru Cevap (n:62)								
Geri Çekme	4	12.90	2	6.45			3.497	.321
Takvim Yöntemi	4	12.90	5	16.13				
Vajinal Yıkama	2	6.46	5	16.13				
Fikrim yok	21	67.74	19	61.29				
SON TEST (n:62)								
AP tanımı								
Doğru	15	48.39	29	93.54	15.343	.000		
Yanlış	16	51.61	2	6.46				
AP Yöntemlerini kullanma kararı								
Kendisi	9	29.03	0	0.0				

Eşi	2	6.46	0	0.0	14.880	.002
Kendisi ve Eşi	19	61.29	31	100		
Aile Büyükleri	1	3.22	0	0.0		
**Modern AP						
Yöntemi Doğru						
Cevap (n:493)						
Oral Kontraseptif	13	10.24	31	8.47		
Rahim İçi Araç	15	11.81	31	8.47		
Prezervatif	18	14.17	31	8.47		
Kadın Kondomu	11	8.66	31	8.47		
Deri Altı İmplantları	11	8.66	31	8.47		
Diyafrem	3	2.36	31	8.47	62.000	.000
Ertesi Gün Hapı	9	7.09	31	8.47		
Tüpligasyon	15	11.81	31	8.47		
Vazektomi	8	6.30	31	8.47		
3 Aylık İğne	10	7.88	31	8.47		
1 Aylık İğne	11	8.66	31	8.47		
Spermisid/Köpük/Jel	3	2.36	25	6.83		
**Geleneksel AP						
Yöntemi Doğru						
Cevap (n:124)						
Geri Çekme	3	9.68	31	33.33		
Takvim Yöntemi	3	9.68	31	33.33	54.485	.000
Vajinal Yıkama	8	25.80	31	33.33		
Fikrim yok	17	54.84	0	0.0		

χ^2 : Ki Kare. ($p < 0.05$)

Öğrencilerin üniversite öncesi AP Eğitimi alma durumu ve AP yöntemlerini bilme durumu incelendiğinde (kontrol n:31, eğitim n:31); kontrol grubunda üniversite öncesi AP eğitim almayan; 26 (%83.87), eğitim grubunda 27 (%87.1), AP yöntemlerini bilmeyenler; kontrol grubunda 25 (%80.64), eğitim grubunda 22 (%70.97) belirlenmiş olup gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Başlangıçta gruplar arasında benzerliğin olduğu ve katılımcıların arasında homojenliğinin sağlandığı görülmüştür ($p > 0.05$), (Tablo 4).

Öğrencilere bildikleri AP yöntemleri sorulduğunda her iki grupta da prezervatif yanıtı en çok bilinen yöntem olarak görülmüştür. Kontrol grubunda (n:171); 22 (%12.87), eğitim grubunda (n:176); 22 (%12.5) prezervatif yanıtı verilmiştir (birden fazla yanıt verilmiştir). Toplamda her iki grupta prezervatif yanıtı 44 (%12.68) olarak bulunmuştur ($p > 0.05$), (Tablo 4).

Öğrencilere bildikleri AP yöntemlerini nereden öğrendikleri sorulduğunda kontrol grubundakiler (n:73); en çok dersten diyen 19 kişi (%26.02), eğitim grubunda (n:74); en çok internette diyen 19 kişi (%25.68) olduğu görülmüştür. Her iki grupta toplamda (n:147) 36 kişi (%24.49) internet cevabını vermiştir ($p > 0.05$), (Tablo 4).

“AP hangi sağlık kuruluşunda verilir?” sorusuna kontrol grubunda (n:31); 22 kişi (%70.97), eğitim grubunda (n:31); 16 kişi (%51.61) sağlık ocağı cevabını vermiştir. Her iki grupta toplamda (n:62) 38 kişi (%61.29) sağlık ocağı cevabını vermiştir ($p > 0.05$), (Tablo 4).

AP kullanırken gebe kalma nedeni sorulduğunda kontrol grubunda (n:87); en çok yetersiz bilgi 22 (%25.28), eğitim grubunda (n:85); en çok etkin yöntem kullanmama 21 (%24.70) cevabı verilmiştir. Her iki grupta toplamda (n:172) 42 kişi (%24.42) yetersiz bilgi cevabını vermiştir ($p>0.05$), (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin AP Yöntemleri Hakkında Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımı

	Kontrol Grubu		Eğitim Grubu		χ^2	p
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)		
Üniversite öncesi AP Eğitimi alma durumu (n:62)						
Evet	5	16.13	4	12.90	0.130	.718
Hayır	26	83.87	27	87.1		
AP yöntemlerini bilme durumu (n:62)						
Evet	6	19.36	9	29.03	0.791	.374
Hayır	25	80.64	22	70.97		
*Bildirdiğiniz AP Yöntemleri (n:347)						
Oral Kontraseptif	19	11.11	18	10.23		
Rahim İçi Araç	12	7.02	11	6.25		
Prezervatif	22	12.87	22	12.5		
Kadın Kondomu	16	9.36	16	9.09		
Deri Altı İmplantları	11	6.43	15	8.52		
Geri Çekme	11	6.43	11	6.25		
Takvim Yöntemi	17	9.94	18	10.23		
Diyafram	2	1.17	2	1.14	8.686	.729
Vajinal Yıkama	5	2.92	13	7.39		
Ertesi Gün Hapı	14	8.19	12	6.81		
Tüpligasyon	13	7.60	15	8.52		
Vazektomi	6	3.51	8	4.55		
3 Aylık İğne	11	6.43	7	3.97		
1 Aylık İğne	11	6.43	8	4.55		
Spermisid/Köpük/Jel	1	0.59	0	0.0		
*Bildirdiğiniz AP Yöntemlerini Öğrenme Kaynağı (n:147)						
Gazete	19	26.02	16	21.62		
Ders	17	23.29	19	25.68		
İnternet	4	5.48	8	10.81		
Televizyon	9	12.33	8	10.81	4.692	.584
Arkadaş	10	13.70	10	13.51		
Sağlık çalışanı	9	12.33	6	8.11		
Aile	1	1.37	1	1.35		
Akraba						
Ap hangi sağlık kuruluşunda verilir (n:62)						
Sağlık evi	6	19.35	6	19.35		
Sağlık ocağı	22	70.97	16	51.61	5.447	.142
Devlet/Üniversite hastanesi	3	9.68	5	16.14		
Özel hastane	0	0.0	4	12.90		
*Ap kullanırken gebe kalma nedeni (n:172)						

Etkin yöntem kullanmama	18	20.69	21	24.70		
Yönteme ulaşım zorluğu	10	11.49	7	8.24		
Yöntem kazaları	14	16.10	12	14.12	3.829	.430
Yetersiz bilgi	22	25.28	20	23.53		
Yanlış kullanma	20	22.99	20	23.53		
Fikrim yok	3	3.45	5	5.88		

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler (%) n üzerinden alınmıştır. ** Doğru cevap verme, birden fazla yanıt verme

3. TARTIŞMA

Dünyada ve ülkemizde genç nüfusun artışı nedeniyle, cinsellik konularında eksik ya da yanlış bilgilere sahip olma, cinsel deneyimlerde artışın olması, cinsel deneyim yaşının düşmesi, CYBH (cinsel yolla bulaşan hastalıklar) oranında artma ve istenmeyen gebeliklerde artış gibi kaygı verici sorunları da beraberinde getirmektedir (Çalışkan vd., 2015:30; Sarı vd., 2023:57). Literatürde üniversitede eğitim gören öğrencilerin AP yöntemlerini bilme ve kullanma durumları ile ilgili sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu nedenle sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin aile planlaması konusundaki bilgi düzeylerini değerlendirmek için verilen AP eğitiminin etkinliğinin belirlendiği araştırmanın bu bölümünde bulgular literatür bulgularıyla tartışılarak verilmiştir.

Çalışmamızda öğrencilere ön testte sorulan AP eğitimi alma, AP yöntemlerini bilme, AP'sını tanımlama ve AP yöntemi kullanma kararını kim vermeli durumlarına bakıldığında ön testte her iki grubun benzer olduğu görülmüştür. Ön testte gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Son teste ise AP tanımına doğru cevap verme oranı eğitim grubunun 29 (%93.54), kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu görülmüş olup, son testte eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Yine son testte AP yöntemi kullanma kararını kim vermeli; eğitim grubunda kendisi ve eşi diyenler (%100), kontrol grubuna (%61.29) göre daha yüksek olarak bulunmuş olup, son testte eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Bu veriler sonucunda verilen AP eğitimi sayesinde eğitim grubunun AP hakkında bilgi düzeylerinin arttığı ve verilen eğitimin etkin olduğu söylenebilir. Literatürde AP eğitiminin etkinliğini gösteren çalışmalar (Tezel vd., 2015: 181-188; Şen, 2019:146-153; Erenoğlu ve Şekerci, 2020:840-850; Turan, 2021:278-294; Tutar Çölgeçen ve Çölgeçen, 2022:19-25) çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Öztaş (2013)'ın çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin %69.3'ü, ebelik öğrencilerin %66.7'sinin aile planlamasının tanımına doğru cevap verdiği, AP yöntemi kullanımına karar veren kişi/kişiler kim olmalı sorusuna hemşirelik öğrencilerinin %93.6'sı ve ebelik öğrencilerinin % 95.3'ü "kendisi ve eşi birlikte karar vermeli" cevabını verdikleri saptanmıştır (Öztaş, 2013:69). Bu çalışmada öğrencilerin AP hakkındaki bilgi düzeylerinin genel olarak

literatürdeki bazı çalışmalardan yüksek olmasının nedeni öğrencilerin okudukları bölümlerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Çünkü geleceğin sağlık çalışanı olarak sahada AP ile ilgili eğitim ve danışmanlık hizmeti verecek meslek grupları arasında ebeler ve hemşireler önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle meslekleri gereği okudukları bu bölümlerde AP, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında eğitimler almış olmaları da bilgi düzeylerini artırdığının göstergesidir. Çalışma bulguları bu çalışmanın bulgularıyla karşılaştırıldığında çalışmamızda; AP'nın tanımını doğru bilme ön testte düşük, son testte eğitim grubunun doğru cevabı bu çalışmadan daha yüksektir. AP yöntemi kullanımına kim/kimler karar vermeli sorusuna ön test kontrol ve eğitim grubundakilerin cevabı "kendisi ve eşi birlikte karar vermeli" bu çalışmanın bulgularından biraz düşük, son testte ise eğitim verilen grubun "kendisi ve eşi" cevabı bu çalışma verilerinden yüksek, son test kontrol grubunun ise düşüktür. Yani son testte eğitim grubunun doğru cevaplarının yükselmesi bu eğitimin etkinliğini göstermektedir. Literatürde çalışma bulgularını destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir (Şen, 2019:146-153; Erenoğlu ve Şekerci, 2020: 840-850; Kaplan vd., 2020:107-113; Turan, 2021: 278-294; Tutar Çölgeçen ve Çölgeçen, 2022:19-25).

Çalışmada öğrencilere ön testte bildikleri AP yöntemleri sorulduğunda her iki grupta da prezervatif yanıtı en çok bilinen yöntem olarak görülmüştür. Prezervatifin tek kullanımlık olması ve market gibi yerlerden bile teminin yapılabilmesinden dolayı en çok tercih edilen modern yöntemler arasında olduğu bilinmektedir (Sarı vd., 2023:58). Bu nedenle çalışmamızda da en çok bilinen yöntemin prezervatif olması sosyal medyada çok fazla tanıtılması ve ulaşımının kolay olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir.

Modern ve etkili aile planlaması yöntemlerini bilmek, yöntemlere ulaşabilmek, yöntemler konusunda etkili eğitim ve danışmanlık almak anne, çocuk ve toplum sağlığı açısından çok önemlidir (Öztaş, 2013:69). Çalışmamızda ön testte modern AP yöntemi doğru cevap sayılarına bakıldığında (n: 274, birden fazla yanıt işaretlenmiştir) toplamda; kontrol grubunda 123 (%44.90) doğru cevap, eğitim grubunda 153 (%55.10) doğru cevap verilmiştir. Kontrol grubunda en fazla 17 (%13.82) kişi prezervatif yanıtını verirken, eğitim grubunda ise en fazla 20 (%13.07) kişi oral kontraseptif yanıtını vermiştir. Ön teste geleneksel yöntemlere verilen doğru cevap sayılarına bakıldığında öğrencilerin ön testte verdikleri cevaplara göre yüksek oranda geleneksel yöntemleri bilmedikleri belirlenmiştir. Son testte ise eğitim grubunda hem modern AP yöntemleri hem de geleneksel AP yöntemlerine verilen doğru cevap sayısının kontrol grubundakilerden çok daha yüksek olduğu ve eğitim grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Literatürde çalışma bulgularını destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir (Şen vd., 2019:149; Tutar Çölgeçen ve Çölgeçen, 2022:22-23; Sari vd., 2023:55). Ergenlik ve gençlik dönemi, bireylerin ilk cinsel deneyimlerini yaşadıkları, üreme sağlığı ile

ilgili sorunların sıklıkla yaşandığı, istenmeyen gebeliklerin ve istemli düşüklerin meydana geldiği, riskli davranışların görüldüğü bir dönem olduğundan, üniversite öğrencilerinin aile planlaması yöntemleri, bunların seçimi ve kullanımı konusunda bilgili ve bilinçli olmaları özel bir önem taşımaktadır (İkişıklı vd., 2019:150-151).

Öğrencilere bildikleri AP yöntemlerini nereden öğrendikleri sorulduğunda her iki grupta toplamda (n:147) 36 kişi (%24.49) internet cevabını vermiştir. Literatürde çalışma bulgularını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Von Rosen vd., 2018:10; İkişıklı vd., 2019:148; El-Ghany vd., 2019:68; Grabowska vd., 2020:370-382; Sayar ve Yazar, 2021:737; Tutar Çölgeçen ve Çölgeçen, 2022:22; Sarı vd., 2023:58).Gençlerin özellikle internet ve diğer medya aracılığıyla cinsel içerikli materyallere günümüzde daha fazla maruz kalmasından dolayı, yaşamları boyunca sorumluluklarını bilerek seçimlerini yapabilmeleri için bilgi ve becerilerle donatılmalarının önemi artmaktadır (İkişıklı vd., 2019:148).

Öztaş çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin %96.4'ünün ebelik öğrencilerinin %79.4'ünün modern AP yöntemlerini bildiğini, hemşirelik öğrencilerinin %74.3'ünün, ebelik öğrencilerinin ise %72.0'nin geleneksel AP yöntemlerini bildiğini saptamıştır. Yine aynı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %55.6'sı, ebelik öğrencilerinin %72.4'ü bildikleri AP yöntemlerini derslerden öğrendiğini söylerken, AP kullanırken gebe kalınması sorusuna ise hemşirelik öğrencilerinin %52.2'si “yöntem hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması” ve %50.5 ise “etkin yöntem kullanmama” cevabını vermiş, ebelik öğrencilerinin ise %42.5'i “yöntem hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması” ve %41.5'i “yöntemi yanlış kullanmaktan” dolayı cevabını verdiklerini belirlemiştir (Öztaş, 2013:36, 70). Çalışma bulguları bu çalışmanın bulgularından düşüktür. Çalışma bulgularında başlangıçta öğrencilerin bildikleri AP yöntemlerinin literatür bulgularına göre az olduğu görülmektedir. Literatür bulgularının yüksek olmasının nedenin öğrencilerin derslerde AP yöntemlerini öğrenmiş olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Çünkü geleceğin ebe ve hemşirelerinin meslekleri gereği danışmanlık verebilme özellikleri sayesinde sahada AP hakkında danışmanlık hizmetleri verebilecekleri düşünülürse AP konularında eğitim almaları gereklidir.

Şen vd., (2019)'nin yaptığı çalışmada ebelik öğrencilerin AP yöntemlerinden bildikleri yöntemlere bakıldığında %87.5'i kombine oral kontraseptif ve kondom'u bildiklerini söylemişlerdir (Şen vd., 2019:149). Çalışma bulguları literatür bulgularından düşüktür. Çalışmada ön testte öğrencilerin bildikleri AP yöntemlerinden oral kontraseptifler (%59.68) ve kondom (%70.96) cevabı %50'nin üzerinde olmasına karşın literatür bulgularından düşüktür. Literatür bulgularının yüksek olmasının nedeninin öğrencilerin okudukları bölümden ve ebelik lisans eğitimi sırasında aile planlaması dersi alıyor olmalarından dolayı olduğu

düşünülmektedir. Eğitimden sonra son testte eğitim grubunun sonuçlarının literatür bulgularından daha yüksek olduğu görülmektedir.

İkışık vd., (2019)'nin çalışmalarında gebeliği önleyici yöntem bilgisi konusunda en sık bilinen yöntemlerin kondom, oral kontraseptifler ve tüpligasyon olduğu, spermisitler, Norplant ve subkutan implantların ise en az bilinen yöntemler olduğu bulunmuştur (İkışık vd., 2019:151). Sarı ve ark. (2023)'ünün çalışmalarında öğrencilerin en çok bildiği yöntem prezervatif (%65.2), en az bildikleri yöntemlerin Spermisid/Köpük/Jel ve diyafram (%62.8) olduğunu belirlemişlerdir (Sarı vd., 2023:58). Çalışmamızın bulgularında da en çok bilinen yöntemler arasında oral kontraseptifler, prezervatif ve tüpligasyonun olduğu, en az bilinenin ise Spermisid/Köpük/Jel ve diyaframın olduğu görülmektedir. Genel olarak çalışmamız literatür bulgularıyla benzer diyebiliriz. Tutar Çölgeçen ve Çölgeçen (2022)'nin 51 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin en çok bildiği yöntemlerin, kondom/prezervatif (46 kişi, %90.2), oral kontraseptif (45 kişi, %88.2) ve rahim içi araç (RİA) (42 kişi, %82.4), en az bilinen aile planlaması yöntemlerinin Köpük/Jel/diyafram (12 kişi, %23,5) olduğu görülmüştür (Tutar Çölgeçen ve Çölgeçen, 2022:22). Çalışma bulguları literatür bulgularından düşüktür. Düşük olmasının nedeni katılımcıların tıp fakültesinde öğrenim görmelerinden ve derslerde AP yöntemlerini öğrenmiş olduklarından dolayı olduğu düşünülmektedir. Ülkemizden farklı coğrafyalarda yapılan çalışmalara bakıldığında ise; Gbagbo vd., (2019)'nin Kanada yaptıkları çalışmada on öğrenciden birinin AP'nin tanımını bilmediği, %31'inin AP ile bilgiye televizyondan ulaştığı belirlenmiştir (Gbagbo ve Nkrumah, 2019:4). Malezyada yapılan çalışmada öğrencilerin %78.6'sı AP hakkında bilgiye internetten ulaştığı ve bu konuda eğitim almak istediklerini belirlemişlerdir (Soleymani vd., 2015:1). Kitle iletişim araçlarının hayatımızın her alanında aktif kullanılmasından dolayı bu araçlar, AP, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında eğitim verme ve uzmanlar tarafından verilen doğru bilgiye ulaşılabilmesi adına kullanılabilir diyebiliriz.

Blidaru vd., (2016)'nin yaptıkları çalışmada sağlık alanında okuyan öğrencilerin (tıp ve eczacılık) AP ile ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğunu belirlemişlerdir (Blidaru vd., 2016:39). Ayubu vd., (2019)'nin Tanzania'da yaptığı çalışmada öğrencilerin %93.33 AP yöntemlerini duymuş fakat % 85.8'inin bu yöntemlerin nasıl işlediğine dair bilgisi olmadığını saptamışlardır (Ayubu vd., 2019:2). Nsubuga vd., (2016)'nin Uganda'da yaptıkları çalışmada öğrencilerin en çok bildikleri ve kullandıkları AP yönteminin erkek prezervatifi olduğunu saptamışlardır (Nsubuga vd., 2016:1). Yapılan çalışmaların sonucunda üniversitelerde gençlerin gereksinimlerine cevap veren cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri sunulması, bu hizmetlerden yararlanmanın yanı sıra bilgi, tutum, gebeliği önleyici yöntem kullanımı ve riskli

davranışlardan kaçınma konusunda onları olumlu yönde etkileyecek bir danışmanlık modelinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (İkışık vd., 2019:152-153).

Araştırmalar farklı popülasyonlar da yapılsa da genel olarak çalışma bulgularıyla benzerdir. Çalışmalarda öğrencilerin AP konusunda bilgi düzeylerinin düşük, kullandıkları ve bildikleri modern yöntemlerin sınırlı olduğu ve bilinen yöntemlerin nasıl kullanıldığına dair bilgileri olmadığı görülmektedir. Genel olarak yapılan çalışmalar üniversitede okuyan gençlerin, AP hakkında bilgi düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Eğitim öncesi çalışmamızda da sonuçlar literatürle benzerdir. Eğitim sonrası bulgular sonucunda eğitim grubuna AP konusunda verilen eğitimin öğrencilerin bilgi düzeylerini artırdığını göstermektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak öğrencilere demonstrasyon yöntemiyle verilen aile planlaması eğitiminin, öğrencilerin aile planlaması hakkındaki bilgi düzeylerini olumlu yönde etkilediğini ve geliştirdiğini göstermiştir. Böylece H_1 hipotezimiz doğrulanmıştır. Eğitim verilen grubun AP yöntemleri hakkındaki bilgi düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Bu tarz eğitim yöntemleriyle üniversitede okuyan tüm gençlere AP eğitimin verilmesi önemlidir. Sadece sağlık alanlarında okuyan öğrenciler değil tüm bölümlerdeki öğrencilerin ders müfredatlarına AP, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konuları dahil edilmelidir. Çünkü toplum içerisinde gençler istenmeyen gebelikler ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda risk altında bulunan en önemli gruplar arasındadır. Bu konular hakkında verilecek eğitimler sayesinde bilinçli, aydın ve sağlıklı geleceğe sahip bireylerin sayısında artış sağlanmış olacaktır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırma Bitlis Eren Üniversitesi SHMYO’u ilk acil ve yardım programı doğum bilgisi dersi alan öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Bundan dolayı çalışma Türkiye’deki tüm üniversite öğrencilerine genellenemez.

KAYNAKÇA

Arslan, H. (2020). Simülasyon temelli emzirme eğitiminin kadınların emzirme başarısına, emzirme özyeterliliğine, emzirmeye ilişkin tutum ve bilgi düzeyine etkisinin değerlendirilmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi], Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (Tez No: 638209).

Ayubu, AE, Mwashu, LK, Kabeya, LD. (2019). Knowledge, Attitudes, And Use Of Family Planning Methods Among Female Secondary School Students in Tanzania. *BMC Women's Health*, 2019

Blidaru, IE, Furau, G, Socolov, D. (2016). Female Romanian University Students' Attitudes and Perceptions About Contraception And Motherhood. *Eur J Contracept Reprod Health Care* 2016;21(1):39-48.

Çalışkan, T, Çevik, C, Ergün, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 27-31. doi: 10.5505/bsbd.2015.67699

Çetin, S, Çiçek, Ö, Sezer, H. (2022). Jigsaw Tekniğinin Hemşirelik Öğrencilerinin Aile Planlaması Yöntemlerini Öğrenmelerine Etkisi ve Öğrencilerin Tekniğe İlişkin Görüşleri. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi Cilt 2, Sayı 2*, 424-433.

Dangat C, Njau B. (2013). Knowledge, Attitudes and Practices on Family Planning Services Among Adolescents in Secondary Schools in Hai District, Northern Tanzania. *Tanzania Journal of Health Research*, 15(1):1-8.

Daymaz, D, Güner, P, Bahar Özvarış, Ş. (2015). Aile planlaması. HUTF Halk Sağlığı AD. Toplum eğitim sunumları. http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/diger/topluma_yonelik.php, 01.04.2024.

Değer VB, Balçı E. (2018). Adölesan dönemde üreme sağlığı, cinsellik ve cinsel eğitimin önemi. *turkish studies*. 2018;13:1423-448.

Duman BN, Yılmazel G, Topuz Ş, Başcı AB, Koçak YD, Büyükgöneç L. (2015). Üniversiteli Gençlerin Üreme Sağlığı ve Cinsel Sağlığa İlişkin Bilgi, Tutum ve Davranışları. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik e-Dergisi*, cilt 3, sayı 1, 18-32

Erenoğlu R, Şekerci YG. (2020). Effect of Training Program Given to the Students Upon Family Planning Attitudes: A Semi-Experimental Study, *Cukurova Medical Journal*, 45(3): 840-850

El-Ghany MGA, Mohamed HAG, Al-Haddad AM. (2019). Effect of Different Teaching Methods İn Improving Level of Knowledge About Reproductive Health Among Female Students. *Hadhramout University. IOSR Journal of Nursing and Health Science*. 2019;8:60-75

Gbagbo, FY, Nkrumah, J. (2019). Family planning among undergraduate university students: a case study of a Public University in Ghana. *BMC Women's Health* 2019;19(12):1-9.

Grabowska P, Lewoc M, Jakubowicz-Zalewska O, Mierzejewska P, Baran A, Flisiak I. (2020). What Do You Know About Sexually Transmitted Infections? Survey Concerning Knowledge And Risky Behaviors Among Students of Białystok Universities. *Przegl Epidemiol* 2020;74(2):370-82.

Healthy People.gov. Healthy People 2020. Family Planning. Erişim Tarihi: 10.Mayıs.2024
Erişim adresi: <https://www.healthypeople.gov/2020/topics-objectives/topic/family-planning>.

İkişik, H, Arı, A, Başbüyük, HF, Bıyık, K, Erdem, AE, Maral, I. (2019). Tıp Öğrencilerinin Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Konusundaki Bilgi Düzeyinin Değerlendirilmesi. Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, Cilt 24, Sayı 2

Kaplan B, Dirgar E, Avcı S, Güler S, Ortabağ T, Özkurt E, Tekkanat T. (2020). Hemşirelik Bölümü Erkek Öğrencilerinin Aile Planlaması Hakkında Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Bir Vakıf Üniversitesi Örneği. Zeugma Health Res. 2020;2(3):107-113.

Masood MS, Alsonini NA. (2017). Knowledge and Attitude About Reproductive Health and Family Planning Among Young Adults in Yemen. Int J Popul Res. 2017;19.

Nsubuga, H, Sekandi, JN, Sempeera, H, Makumbi, FE. (2016). Contraceptive Use, Knowledge, Attitude, Perceptions and Sexual Behavior Among Female University Students İn Uganda: A Cross-Sectional Survey. BMC Women's Health, 16(6):1-13.

Okşan Çalıkoglu E, Bedir B, Yılmaz S, Aydın A. (2017). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Aile Planlaması ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar İle İlgili Sağlık Bilgileri. Family Practice & Palliative Care, 2017; 2(2): 12-7.

Öztaş, D. (2013). Hemşirelik ve ebelik bölümü öğrencilerinin aile planlaması ve istemli düşükle ilgili görüşlerinin belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Programı Yüksek Lisans Tezi

Sarı, C., Adiguzel, L., Demirbag, BC. (2023). Knowledge about family planning and sexually transmitted diseases among university students. *TJFMPC*, 2023;17(1): 50-61
DOI:10.21763/tjfmpe.1126454

Sayar, S., Yarar, S. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklardan Korunmaya İlişkin Yaklaşım ve Bilgilerinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 9(2), 732-745.<https://doi.org/10.33715/inonusaglik.8317999> (2)

Soleymani, S., Abdul Rahman, H., Lekhraj, R., Mohd Zulkefli, NA., Matinnia, N. (2015). A Cross-sectional study to explore postgraduate students' understanding of and beliefs about sexual and reproductive health in a Public University Malaysia. *Reprod Health* 2015;12:77.

Şen, S., Oğuz Gülşen, B., Sezer, G., Köken Durgun, S., (2019). Ebelik öğrencilerinin aile planlaması tutumlarının belirlenmesi. *Medical Sciences (NWSAMS)*, 14(3):146-153, DOI: 10.12739/NWSA.2019.14.3.1B0076.

Tetik Metin, H. (2023). Anne otelinde kalan bebeğini emzirememiş annelere video ve emzirme simülatörü destekli verilen eğitim etkinliğinin karşılaştırılması. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Tezi. Tez No: 797924

Tezel, A., Gönenç, İ.M., Akgün, Ş., Karataş, D.Ö. ve Yıldız, T.A. (2015). Kadınların Aile Planlamasına Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(3):181-188.

Turan, F.D. (2021). Hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerine verilen aile planlama ve cinsel eğitim dersinin öğrencilerin cinsel eğitime yönelik tutumları ve kadına ilişkin “namus” anlayışı ile ilgili tutumları üzerine etkisinin değerlendirilmesi: yarı deneysel çalışma. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 278-294. <https://doi.org/10.47479/ihead.988331>.

Tutar Çölgeçen EF, Çölgeçen K. (2022). Bir tıp fakültesi üçüncü sınıf öğrencilerinin aile planlamasına yönelik bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *SOYD*. 2022;3(1):19-25

Von Rosen FV, Von Rosen AJ, Müller-Riemenschneider F, Damberg I, Tinnemann P STI (2018). Knowledge in Berlin Adolescents. *IJERPH* 2018;15(110):1-14.

World Health Organization (WHO). (2011). Unsafe abortion Global and regional estimates of the incidence of unsafe abortion and associated mortality in 2008. Sixth ed., Geneva: World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/44529>, 06.08.2024.